

כוונת התקיעה בשופר ממקום הצר לרחב: "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה"

והנה מלשון הר"ן משמע כי מה שהביא ראייה מן הפסוק: "מן המצר קראתי יה", הוא רק בבחינת סימן שצריך לתקוע במקום הצר, וכן מבואר בריטב"א (סוכה כט:): כי מה שהביא הירושלמי הפסוק: "מן המצר קראתי יה" הוא רק דרך מליצה, אבל מדברי רבינו האריז"ל ב"שער הכוונות" (ראש השנה דרוש ז) מבואר שצריך לכוון פסוק זה בשעת התקיעות בשופר, ובלשון קדשו:

"ואחר כך תכוין בענין השופר בעצמו, כי הוא קצר למעלה ורחב למטה, בסוד מן המצר קראתי יה, מקום המצר הוא מקום הקצר הנתון בפיו של התוקע, ומקום הרחב הוא למטה". וזהו מקור המנהג לומר פסוק "מן המצר" לפני התקיעה בשופר, כמו שכתב ב"משנת חסידים" (ראש השנה פ"ג אות ב): "יאמר פסוק מן המצר קראתי יה, והוא סוד המקום צר של שופר, ענני במרחב יה, והוא סוד מקום הרחב".

ומצינו רמז נשגב על כך במשנתו הטהורה של ה"ברית כהונת עולם" (מאמר אילו של יצחק פרק ל), כי שני המקומות בשופר, מקום המצר שהקול נכנס שם, ומקום המרחב שהקול יוצא משם, כלשון הכתוב: "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה", שניהם יחד מצ"ד מרחב עולים בגימטריא שפ"ר מן שופ"ר, והקול היוצא ממקום הצר למקום הרחב, הוא קול בצורת אות ו' המשלימה אותיות שופ"ר.

הנה כי כן הבה נתבונן לבאר בדרך עבודה, מהו הענין שצריך לתקוע בשופר מן המקום הצר כדי שהקול יצא מן המקום הרחב, כדי לרמז בכך על מקרא שכתוב: "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה". זאת ועוד צריך ביאור, מהו הענין שנזכר בפסוק זה ב' פעמים שם יה, שם אחד במקום הצר: "מן המצר קראתי יה", ושם אחד במקום הרחב: "ענני במרחב יה", ואיך זה מתקשר עם עבודת התקיעות בשופר בראש השנה.

ויערוך את העצים ויעקוד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים, וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו".

מדוע אם כן בחר ה' להזכיר עקידת יצחק דוקא על ידי שופר של איל, שהקריב אברהם אחרי שבא מלאך ה' מן השמים, והזהירו (שם יב): "אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה". נמצא כי שופר של איל מזכיר מה שמנע הקב"ה מאברהם לשחוט את יצחק, ולא מה שעקד אברהם את יצחק על גבי המזבח. זאת ועוד, כי אם עיקר הכוונה בשופר של איל להזכיר עקידת יצחק, מדוע צוה הקב"ה שנשמיע קול תקיעה בשופר של איל.

עוד ראוי להתבונן במה שגילו לנו חכמינו ז"ל ברוח קדשם הכח הנפלא של תקיעת שופר, להעמיד כביכול את הקב"ה מכסא דין ולהושיבו על כסא רחמים כמבואר במדרש (ויק"ר כט-ג):

"יהודה ברבי נחמן פתח (תהלים מז-ו), עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה, מאי טעם, עלה אלקים בתרועה [אלקים הוא דין], ובשעה שישאל נטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר [ה' הוא רחמים], ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים, אימתי, בחודש השביעי".

לתקוע במקום הצר שהקול יצא במקום הרחב

פתח דברינו יאיר במה שפסק המחבר בשלחן ערוך (אורח חיים סימן תקצ סעיף ט): "תקע בצד הרחב של השופר לא יצא". ומבואר ב"בית יוסף" כי מקור הדבר בדברי הר"ן (ר"ה כז:): שכתב בשם תלמוד ירושלמי [שלא נמצא אצלנו]: "ובירושלמי משמע דאפילו לא הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב, אלא שתקע בצד הרחב לא יצא, ותנא יהיב סימנא (תהלים קיח-ה) מן המצר קראתי יה". וכן כתב הרא"ש (ר"ה פ"ג סימן ד): "ירושלמי, ותוקע מן הקצר שנאמר מן המצר קראתי יה".

כאשר אנו עושים הכנה לקראת ראש השנה החדשה, שנת השמיטה הבאה לקראתנו לשלום, שנת ה' אלפים תשע"ה לבריאת העולם, שברא הקב"ה בשביל התורה ובשביל ישראל, כמה אנחנו חייבים להודות לשבח לפאר לברך ולקדש ולתת שבח והודיה לשם ה', ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לחיות עוד שנה בעולם הזה בצלו של הקב"ה ותורתו הקדושה, אשר חכמינו ז"ל כבר אמרו על כך (אבות פ"ד מ"ז): "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא".

ומתוך שבח והודאה על השנה שעברה, נפיל את תחינתנו לפני שוכן שמים, שתהא השנה הזאת הבאה עלינו לטובה, שנת אורה, שנת ברכה, שנת גילה, שנת הוד, שנת ישועה, שנה טובה ומבורכת, שנה אשר חפץ ה' בדינו יצליח לעסוק בתורה ובעבודת ה', לחנך את צאצאינו וצאצאי צאצאינו בדרך התורה והיראה, מתוך בריאות הגוף והנפש לאורך ימים ושנים טובות, ותתקיים בנו בקשת דוד המלך נעים זמירות ישראל (תהלים כז-ד): "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו".

תכלית מצות תקיעת שופר כדי להזכיר עקידת יצחק

ובכן הבה נפתח בחסדי ה' את המאמר הראשון לשנה החדשה, בהתבוננות על המצוה הנשגבה של תקיעת שופר בראש השנה, ושנינו בגמרא (ר"ה טז): הטעם לכך: "אמר רבי אבהו, למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקב"ה, תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני".

ויש לתמוה מאחר שתכלית תקיעת שופר היא להזכיר עקידת יצחק, הלא היה יותר מתאים להזכיר את מעשה העקידה עצמה, על ידי אחת מהפעולות שעשה אברהם כאשר עקד את יצחק בנו: בניית המזבח, עריכת העצים, לקיחת המאכלת, כמו שכתוב (בראשית כב-ט): "ויבן שם אברהם את המזבח

"הבוחר בשיירי זמרה" - בשיירי זמרה

מדוע צוה הקב"ה להזכיר עקידת יצחק בשופר של איל, שהקריב אברהם אחרי שנמנע ממנו להקריב את יצחק

בעקידת יצחק בהקרבת האיל סלל אברהם דרך לכל ישראל, שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה

על ידי התקיעה בשופר של איל מצרף הקב"ה מחשבתם של ישראל לתקן כל המצוות כאילו קיימו אותן בשלימות

ביאור דברי האריז"ל לכוון בתקיעת שופר ממקום הצר למקום הרחב: "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה"

בהקרבת האיל נתגלתה מחשבתו של אברהם

ויש לבאר הענין בזה על פי מה שפירש רש"י (שם יב) ומקור הדבר במדרש (ב"ר נו-ז): "אל תשלח ירך, לשחוט, אמר לו [אברהם] אם כן לחנם באתי לכאן, אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה, אל תעש בו מום". הרי לנו כמה השתוקק אברהם להקריב את יצחק לפני ה'.

והנה הן אמת שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, אולם מאחר שאברהם היה הראשון שסלל ענין זה לכל ישראל, לכן היה צריך אצלו גילוי ברור שמחשבה זו אמתית היא, ודבר זה נתגלה אחרי שלקח את האיל והקריבו בפועל תמורת יצחק, כמו שכתוב: "וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו".

ופירש רש"י ומקור הדבר במדרש (ב"ר נו-ט): "תחת בנו, מאחר שכתוב ויעלהו לעולה לא חסר המקרא כלום, מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר, יהי רצון שתהא זו כאילו היא עשויה בבני, כאילו בני שחוט, כאילו דמו זרוק, כאילו בני מופשט, כאילו הוא נקטר ונעשה דשן".

הנה כי כן יומתק להבין מה שאמר לו המלאך רק בשליחות השניה אחרי שהקריב את האיל תחת יצחק: "כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך", כי במעשה זה שהקריב את האיל תחת יצחק, ועל כל מעשה ומעשה התפללת שיהא זה כאילו נעשה ביצחק, נתגלה כי "עשית את הדבר הזה" כאילו הקרבת את יצחק בפועל.

ובכך סלל אברהם אבינו את הדרך לכל ישראל, שהקב"ה יצרף גם אצלם מחשבה טובה למעשה אפילו בלי שום מעשה בפועל, כי על ידי שהקריב אברהם את האיל במעשה, הפך דבר זה לטבע אצל כל ישראל, שאפילו אם אינם יכולים לקיים מצוה במעשה, הם משתוקקים לקיימה במחשבה שהקב"ה מצרפה למעשה.

מצרפה למעשה כאילו נתגבר על יצרו ויש לו שכר כאילו קיים המצוה בפועל.

אברהם אבינו במעשה העקידה סלל יסוד זה לכל הדורות

ונראה לומר כי יסוד נשגב זה של "הבוחר בשיירי זמרה", שהקב"ה בוחר בשייריים של התפלות והמצוות של איש ישראל שלא קיימן כראוי, מצד מחשבה טובה שהקב"ה מצרפה למעשה, סלל אברהם אבינו בעקידת יצחק לכל ישראל עד סוף כל הדורות, כי למרות שלא הקריב את יצחק במעשה חשב לו הקב"ה כאילו הקריבו בפועל.

דבר זה יש ללמוד ממה שמצינו בפרשת העקידה, שהקב"ה שלח אל אברהם שתי פעמים מלאך מן השמים, כי מתחילה שלח מלאך להזהיר את אברהם שלא ישחט את יצחק, כמו שכתוב (בראשית כב-יא): "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני, ויאמר אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה, כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני".

והנה אחר כך כתוב (שם יג): "וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו, וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו". ואחרי שהקריב אברהם את האיל שלח הקב"ה אליו שוב מלאך (שם טו): "ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית מן השמים, ויאמר בי נשבעתי נאום ה', כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך, כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים".

וצריך ביאור מדוע בשליחות הראשונה לא בירך המלאך את אברהם בכל הברכות שבירכו בשליחות השניה אחרי הקרבת האיל. זאת עוד צריך ביאור, למה בשליחות הראשונה אמר לו המלאך: "כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני", ולא הזכיר: "יען אשר עשית", ואילו בשליחות השניה הוסיף לומר לו: "כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך".

רחש לבי דבר טוב, אומר אני מעשי למלך יושב על כסא רחמים, לבאר כל זה על פי יסוד קדוש ונשגב, אשר בחבורתם של הרבי מלובלין ותלמידיו זי"ע נהגו לומר חידוש זה בשם השרף הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע, ובחבורתם של הרבי מקוצק ותלמידיו זי"ע, נהגו לאומרו בשם הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע, אשר דיברו בקדשם לפרש מה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה לומר בברכת ישתבח: "הבוחר בשיירי זמרה", וקשה הלא שיר זמרה הם היינו הך, מדוע אם כן הכפילו לומר שהקב"ה בוחר "בשיירי זמרה".

ופירשו הכוונה בזה, כי איש ישראל הירא וחרד לדבר ה', אחרי שהתפלל ואמר שירות ותשבחות לפני הקב"ה, הרי הוא יושב ועושה חשבון הנפש, שלא התפלל בדחילו ורחימו כראוי לפני הקב"ה מלכו של עולם, ומשתוקק בכל לבו שהלואי והיה יכול שוב להתפלל ולומר לפני הקב"ה שירות ותשבחות באופן יותר מושלם, הנה השתוקקות וגעגועים אלו היוצאים מלב נשבר, חשובים בעיני הקב"ה אפילו יותר מהשירות והתשבחות שאמרם בפועל, כי בגעגועים אין שום פנייה שהרי לבו נשבר על מה שלא עשה.

והנה ידוע מאמרם בגמרא (קידושין מ.): "מחשבה טובה מצרפה למעשה", נמצא כי על ידי מחשבה זו הרי זה נחשב בעיני ה' כאילו אמר שירות ותשבחות בתכלית השלימות. וזהו פירושו: "הבוחר בשיירי זמרה" - "שיירי" הוא מלשון "שיירים", היינו הקב"ה בוחר "בשיירי זמרה", בשייריים של הזמרה שלא התפללו ישראל בפועל, אלא שהם משתוקקים אחרי התפלה הלואי שהיו אומרים אותן ביתר שלימות עכדה"ק.

והנה כאשר נתבונן נשכיל להבין כי זהו השורש של מצות תשובה, שאפילו אם נפל אדם ח"ו ברשת היצר הרע ולא קיים אחת מרמ"ח מצוות עשה, ואחר כך הוא עושה חשבון הנפש ולבו נשבר בקרבו, ומשתוקק הלואי שהיה יכול לקיים אותה מצוה שהחסיר, מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ומחשב לו למפרע כאילו קיים המצוה כראוי.

וכן במצות לא תעשה אם נכשל ח"ו לעבור עליה בקום ועשה, הנה מאחר ששינוי בגמרא (קידושין לט:): "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה". נמצא כי על ידי שנכשל ועבר העבירה הרי חסרה לו קיום מצות לא תעשה זו, ולכן אם הוא מתחרט בכל לבו שעבר העבירה, ומשתוקק בכל לבו הלואי שהיה מתגבר על יצרו ולא היה עובר העבירה, מחשבה טובה הקב"ה

שמחשבתם הטובה תיחשב כמעשה בבחינת: "הבוחר בשיירי זמרה", ועל ידי זה מחשב הקב"ה את מחשבתנו הטובה כאילו קיימנו כל המצוות בתכלית השלימות, נמצא כי מעשה לקיחת השופר של האיל משלים את מחשבתנו הטובה, כמו שהשלים לאברהם אבינו את מחשבתנו הטובה להקריב את יצחק.

על פי האמור יפתח לנו פתח מה שצונו הקב"ה לתקוע לפניו בשופר של איל, שפעולת התקיעה היא בקול בלי חיתוך אותיות הדיבור, הביאור בזה כי הקול בלי דיבור הוא רמז על המחשבה טרם שהיא מתלבשת באותיות הדיבור, נמצא כי התקיעה בשופר של איל בקול בלי דיבור מבטאת את המחשבה הכמוסה שלנו לעבוד את ה' בתכלית השלימות, על דרך ששינינו בגמרא (ברכות יז:). "רבי אלכסנדר בטר דמצלי אמר הכי, רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות".

הנה כי כן זהו ביאור המדרש: "בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה", כי ראש השנה הוא יום הדין לכל באי עולם על מה שלא עשו כהוגן, "מאי טעם, עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה", הרי הם מזכירים בכך עקידת יצחק שעל ידי הקרבת האיל נחשב לאברהם כאילו הקריב את יצחק, "עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר", על ידי הקול בלי דיבור שהוא רמז על המחשבה, "ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים".

כיון שבאנו לידי כך הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה דברי רבינו האריז"ל, שצריך לכוון בתקיעת השופר במקום הצר, כאשר הקול יוצא במקום הרחב, למקרא שכתוב: "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה", כי בתקיעת השופר בקול בלי דיבור במקום הצר בבחינת המצר, אנו מבטאים את הצער שלנו על שלא קיימנו מצוות ה' כראוי, ועל ידי שהקול עולה למעלה לפני ה' במקום הרחב, הרי זה רמז שהרחיב לנו ה' לחשב מחשבתנו הטובה כאילו קיימנו המצוות בשלימות.

והנה רעיון נשגב זה מתקשר להפליא עם מאמרו של דוד המלך נעים זמירות ישראל: "מן המצר קראתי יה", פירוש, כאשר אני קורא לה' מן המצר, כי צר לי מאד שלא עבדתי את ה' בעסק התורה וקיום המצוות כראוי, ואני משתוקק הלוואי שהייתי יכול להשלים את המצוות כראוי, "ענני במרחב יה", מחשב לי הקב"ה כרוב רחמיו וחסדיו כאילו קיימתי המצוות כראוי בתכלית השלימות, אשר כאמור זהו ענין התקיעה בשופר במקום המצר, כאשר הקול יוצא במקום המרחב.

**בתקיעה במקום הצר בבחינת: "מן המצר קראתי יה",
אנו מביעים את צערנו שלא קיימנו מצוות ה' כראוי**

**הקול היוצא בצד הרחב בבחינת: "ענני במרחב יה",
רמז שהקב"ה מרחיב לצרף מחשבותינו הטובות למעשה**

**בני יששכר: קיום המצוות במחשבה הוא בבחינת י"ה,
ואילו קיום המצוות במעשה הוא בבחינת ו"ה**

**"ענני במרחב יה" - כאשר מרחיבים י"ה במילוי יו"ד ה"י
הרי זה בגימטריא הוי"ה לרמז מחשבה טובה כמעשה**

נוטלים את הקרנות האלו ותוקעים בהם, ואני נזכר עקידתו של יצחק ומזכה אותם בדין".

הרי לנו דברים ברורים כי אברהם התפלל לפני הקב"ה: "אשר יאמר היום", בראש השנה שנקרא "היום", שיזכור הקב"ה לבניו מעשה העקידה, והקב"ה הסכים עמו בתנאי שיתקעו בשופר של האיל. נפלא מה שפירש ה"שפת אמת" (ראש השנה תרל"ט) לפי זה מה שאנו אומרים בתפילת מוסף לראש השנה בזכרונות: "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור" - "היום" דייקא, שיזכור הקב"ה מה שהתפלל אברהם אבינו לפניו: "אשר יאמר היום".

ולפי האמור הביאור בזה, כי מאחר שאברהם אבינו הניח את היסוד במעשה העקידה, שעל ידי הקרבת האיל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה כאילו הקריב את יצחק עצמו על המזבח, על כן התפלל לפני הקב"ה שבכל ראש השנה ביום הדין, כאשר יתעוררו ישראל בתשובה וישתוקקו לתקן כל המצוות שלא קיימו כראוי, יצרף הקב"ה מחשבתם הטובה למעשה, והסכים הקב"ה עמו בתנאי שיתקעו לפניו בשופר של איל.

התקיעה בקול בלי דיבור היא בבחינת מחשבה

מעתה יאירו עינינו להבין דברי חכמים וחידותם: "אמר הקב"ה, תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם". הכוונה בזה כי מאחר שראש השנה הוא יום הדין לכל באי עולם, לתת דין וחשבון לפני הקב"ה מלך העולם היושב בראש השנה על כסא דין, וכאשר עושים ישראל דין וחשבון ומגלים כל מה שהחסירו בעבודת ה', הרי הם מתמלאים צער ומשתוקקים בכל לבם שהיו יכולים לעבוד את ה' כראוי.

לכן צוה הקב"ה לתקוע לפניו בשופר של איל: "כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם", כי אף שלא נשחט יצחק עם כל זאת על ידי שהקריב אברהם את האיל תחת בנו נחשב כאילו הקריב את יצחק, ובכך סלל את הדרך לכל ישראל

וזהו שבירך המלאך את אברהם שנית מן השמים: "כי יען אשר עשית את הדבר הזה", על ידי מחשבתך הטובה שצירפה הקב"ה למעשה, "ולא חשכת את בנך את יחידך, כי בוך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים", שגם אצל זרעך בני ישראל יצרף הקב"ה מחשבה טובה למעשה.

עקידת יצחק והקרבת האיל היו בראש השנה

ועתה בא וראה מה שמצינו במדרש דבר נפלא, כי עקידת יצחק היתה בראש השנה, והתפלל אברהם לפני הקב"ה כי בכל ראש השנה יזכור לבניו עקידת יצחק, ועל כך אמר לו הקב"ה שאם יתקעו בניו לפניו בשופר של איל, יזכור להם עקידת יצחק בן אברהם, והנה הם הדברים בפסיקתא רבתי (פרשה מא אות ו ד"ה ד"א בחודש השביעי):

"ויקרא אברהם את שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בה' ה' יראה (בראשית כב-ד). אמר רבי ירמיה, אמר לו [אברהם], רבונו של עולם גלוי לפניך שהיה לי מה להשיבך כשאמרת לי לקרב את יצחק, אילו השבתי אותך לא היה לך מה להשיבני, שהייתי אומר לך, אתמול אמרת לי (שם כא-ב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ועכשיו אתה אומר לי לשחטו, ולא השבתי אותך, אלא עשיתי עצמי כאלם וכחרש, (תהלים לח-ד) ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו.

כשהיו בניו של יצחק נידונים לפניך ביום זה, ואפילו יש להם כמה קטגורים מקטרגים אותם, כשם שדממתי ולא השיבותיך כך אתה לא תשיב להם, ויקרא אברהם את שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום וגו', מהו היום, כהיום מפני שראש השנה היה, אמר לו הקב"ה וכך אני עושה, אמר לו אברהם השבע לי, מיד (שם טז) בי נשבעתי נאום ה'...

וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וגו'... מהו אחר נאחז בסבך, אמר לו הקב"ה ראה מה לפניך, בניך העומדים אחריך כשהיו מסובכים ונאחזים בעבירות, מה הם עושים, בקרניו,

שם י"ה הוא רמז על המחשבה

בדרך זו במסילה נעלה לאוהבי תורת הרמז, לבאר הענין שהזכיר דוד המלך ב' פעמים שם י"ה, אחד במקום המצר: "מן המצר קראתי יה", ואחד במקום המרחב: "ענני במרחב יה", על פי מה שדרשו בגמרא (ברכות ו.) מקרא שכתוב (מלאכי ג-טז): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו - מאי ולחושבי שמו, אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה".

וביאר ה"בני יששכר" (שבתות מאמר ו סימן טו) הטעם לכך בלשון קדשו: "והטעם כי ישראל דבקים בהשם הוי"ה ברוך הוא כמו שכתוב (דברים ד-ד) ואתם הדבקים בה' אלקיכם וכו', והנה בהשם הוי"ה ב"ה אותיות ו"ה מורים על המעשה, י"ה הוא המחשבה כידוע, וכיון שישראל דבקים בהוי"ה ברוך הוא אם כן גם המחשבה כמעשה תחשב".

נמצינו למדים מדבריו הקדושים, כי ב' אותיות י"ה הן כנגד עבודת ה' במחשבה, וב' אותיות ו"ה הן כנגד עבודת ה' במעשה. ומצינו מקור לכך בתיקוני זוהר (תיקון כא נט.) שדורש הפסוק (דברים ד-ו): "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם, ושמרתם ועשיתם דא ו"ה, כי היא חכמתכם ובינתכם דא י"ה". הרי כי כלי המעשה העושים את המצוה הם כנגד ו"ה, וכלי המחשבה המקיימים המצוות בחכמה ובינה הם כנגד י"ה.

יומתק לפרש בזה מה שאנו נוהגים לומר בנוסח "לשם יחוד" לפני קיום כל מצוה: "לייחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים". ולפי האמור הביאור בזה, כי מאחר שאנו עומדים לקיים המצוה במעשה שהוא בבחינת ו"ה, לכן אנו מקדימים לצרף את מחשבתנו שהיא בבחינת י"ה, על ידי שאנו מכוונים לקיים המצוה לשם ה', ועל ידי זה נעשה יחוד שם י"ה שהיא המחשבה עם ו"ה שהוא המעשה, "ביחודא שלים".

משם י"ה מוכח כי מחשבה טובה כמעשה

והנה כבר הבאנו בשם ה"בני יששכר" הטעם שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, משום שאנו דבקים בשם הוי"ה ברוך הוא, שאותיות י"ה הן כנגד מחשבה ואותיות ו"ה הן כנגד מעשה. אולם דבריו הקדושים צריכים ביאור, איך מוכח מזה שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, הלא יתכן מאד כי שאנו דבקים בשם הוי"ה, על ידי שאנו מקיימים כל מצוה במחשבה ובמעשה, מנין לנו שאפילו קיום

מצוה במחשבה לבד בבחינת י"ה, הרי זה נחשב כאילו קיים המצוה גם במעשה בבחינת ו"ה.

על כן כעבדא קמיה מאריה אחיזנא בשולי גלימתו להשלים דבריו הקדושים, על פי מה שיסד הפייטן האלקי רבי אליעזר הקליר (שחרית לשביעי של פסח ד"ה והיה ה' למלך): "שם יקרא כתיבתו, מחציו תתמלא תיבתו". פירוש, לעתיד לבוא יקרא השם הוי"ה כתיבתו, ולא כמו שנקרא עתה רק בשם אדני". וצריך ביאור מה שסיים: "מחציו תתמלא תיבתו".

ופירש במחזור "כל בו" כי בשם י"ה כלול כל השם, שכן יו"ד ה"א במילואו בגימטריא כ"ו ככל ד' אותיות השם, וזהו הפירוש: "מחציו" ממחצית השם י"ה, "תתמלא תיבתו", תתמלא כל תיבת השם. ויש להעיר כי מצינו מקור לכך ב"ליקוטי תורה" לרבינו האריז"ל על הפסוק (ישעיה כו-ד): "כי ב"ה ה' צור עולמים". וזה לשון קדשו: "דע כי שם הוי"ה עיקרו ב' אותיות ראשונים שבשם והם העיקר, כי השאר הם תולדות ובנים שלהם, וזה רמז כי באותיות י"ה כלול כל השם, כי יו"ד ה"א גימטריא כ"ו כמנין הוי"ה, וזה כי ב"ה הוי"ה".

אמנם עדיין צריך ביאור, מהו ענין אותיות ו"ה הכלולות בתוך אותיות י"ה. אך לפי האמור יש לומר כדי ללמדנו שאם חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, נמצא שנשארה המצוה רק במחשבתו בבחינת י"ה שבשם, אף על פי כן מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה בפועל עם כלי המעשה בבחינת ו"ה, ומטעם זה ב' אותיות ו"ה כלולות באותיות י"ה, לרמז שגם קיום המצוה במחשבה בבחינת י"ה, הרי זה נחשב כאילו קיימה במעשה בבחינת ו"ה.

יומתק להבין בזה דברי רב אשי שדרש בגמרא הנ"ל: "מאי ולחושבי שמו, אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". ולפי האמור יש לפרש כוונתו: "ולחושבי שמו", מי שנאנס ולא היה יכול לקיים המצוה רק במחשבה בבחינת י"ה, העצה על כך היא שיהיה בבחינת "חושבי שמו", שיחשב ויכוון את כל השם בתוך אותיות י"ה במילואו יו"ד ה"א, ועל ידי זה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה בבחינת ו"ה כדי להשלים כל השם.

המתקת הדין של י"ה על ידי המילוי יו"ד ה"א

ועתה בא וראה מה שהביא ב"דברי שמואל" (פרשת נח) בשם הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, אשר דיבר בקדשו לפרש הפסוק (מזמור קיח-ה): "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה", כי

בשעה שאדם נמצא במצר, הקב"ה מתגלה רק בבחינת שם י"ה, ועל זה נאמר: "מן המצר קראתי יה", ובזכות התפלה במצר, "ענני במרחב יה", עונה לו הקב"ה על ידי שהוא מרחיב את השם י"ה במילואו יו"ד ה"א בגימטריא כל השם.

ויש להוסיף תבלין לדבריו הקדושים, על פי מה שהביא ב"ניצוצי שמשון" (פרשת בלק) בשם המקובל האלקי רבי שמשון מאוסטרופאלי הי"ד, וכן מובא ב"קול אליהו" (שם אות צו) בשם הגר"א, כי שם י"ה מורה על דין כמו שכתוב (תהלים צד-ב): "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה". וכן כתוב (שם קיח-ח): "יסור יסרני יה ולמות לא נתנני", ועל ידי שמשלימים את השם הוי"ה בד' אותיותיו נמתק הדין ומתגלה הרחמים. נמצא כי בעת המצר הקב"ה הוא בבחינת שם י"ה, ועל ידי התפלה מתרחב שם י"ה במילוי יו"ד ה"א שכלול בו כל השם.

מעתה יאירו עינינו להבין דברי האריז"ל, שצריך לכוון בקול היוצא מן השופר ממקום הצר למקום הרחב את הפסוק: "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה", כי מאחר שתכלית התקיעה במקום הצר היא כדי להביע את הצער שלנו על שלא קיימנו מצוות ה' כראוי, ואנו משתוקקים במחשבתנו הלוואי שהיינו יכולים לקיימן כראוי, נמצא כי השתוקקות זו לקיים המצוות במחשבה היא בבחינת: "מן המצר קראתי יה", שהרי קיום המצוות במחשבה היא בבחינת אותיות י"ה.

אולם מאחר שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ונחשב כאילו קיימנו כל המצוות במעשה, הנה על זה רומז קול היוצא מן השופר שהוא בבחינת: "ענני במרחב יה", שמתרחב שם י"ה במילוי יו"ד ה"א שהוא כמספר כל השם, כי נחשב כאילו קיימנו כל המצוות גם במעשה כנגד אותיות ו"ה. וזהו ענין ב' פעמים י"ה שנזכר בפסוק זה, אחד במקום המצר שאז הוא עדיין פשוט, והשני הוא במקום הרחב שאז הוא במילוי יו"ד ה"א.

על פי האמור ירווח לנו להבין המדרש הנ"ל: "בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה", כי ראש השנה הוא יום הדין לכל באי עולם, "מאי טעם, עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר", כי על ידי קול השופר היוצא ממקום הצר למקום הרחב מתגלה השם הוי"ה בבחינת: "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה", שמתרחב שם י"ה במילוי יו"ד ה"א בגימטריא הוי"ה מדת הרחמים, "ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים".

לעילוי נשמות הגאונים הצדיקים רבינו עובדיה בן גורגיה ורבי שלום חיים בן עליזה זצ"ל נדבת דר. רפאל ולימור מהדב הי"ו

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com